

Hegedűs Kálmán

Kodály Zoltán Finnországban és Svédországban

Vásárhelyi Zoltán dátum nélküli levelet küldött 1925-ben a szomszédos Tallinból Helsinkibe Robert Kajanus karmesterhez: *šNagyrabecsült Kajanus professzor úrnak. Helsinki. 1924 szeptemberében Kodály Zoltán ajánló levelével különböz. dokumentumokat küldtem magamról, melyeket jelen pillanatig sem kaptam vissza. Miután nekem ezekre most sürgös szükségem lenne ó f leg Kodály professzor levelére ó kérem azokat visszaküldeni. Kiváló tisztelettel - Vásárhelyi Zoltán hegedű professzoró 1)*

Nincs nyoma, miért nem került sor Kodály művek előadására Helsinkiben. Fleischer Antal budapesti operaházi karmester 1926. június 26-án levélben fordult Kajanus karmesterhez. Budapesten ismerkedtek össze a finn karmester 1924-es vendégszereplése alkalmával. Ezért közvetlen hangon számol be külföldi koncertjeiről, amikhez kritikákat is mellékel Berlin, München és Londonból. Szívesen jönne Helsinkibe is, ahol Dohnányi, Wiener, Bartók és Kodály műveket dirigálna. Legutóbb Bécsben vezényelte Bartók zongorás rapszódiaját és Kodály Psalmus Hungaricusát. A Psalmust röviden ismertette közli, mennyire szeretné azt éppen Finnországban vezényelni. 2)

Kajanus nem tudott segíteni. Helsinki konzervatív koncertműsor politikája félt az új zenétől. Nem mertek esetleges anyagi kockázatot vállalni. Fleischer végül is csak 1936. február 4-én Jean Sibeliushoz írt levelének köszönhetett, hogy Helsinkiben két hangversenyt vezényelhetett. 3)

Csekély finnországi Kodály jelenlétet képviselt 1929. március 10-én Helsinkiben a Johannes templomban koncertező Dedinszky Izabella budapesti orgonista műsorába bevett Preludium. Ezt követte áprilisban a Magyar Vonósnégyes egyetemi koncertjén, csellón elhangzott Adagio, amit, mint láttuk a kritika fanyalogva fogadott.

Georg Schnéevoigt karmester vállalta először a Hány János zenekari szövetet 1930. november 13-án. Műsorának gerincét Csajkovszkij adta és Ravel Bolerója után a Hány fejezte be. A kritika így fogadta: *„Kodály Hány János sorozata jól szórakoztató meseszer, helyenként kissé nyersen harsogó, de valódi humorával. Hány egyfajta magyar Robin Hood, kinek huncut kalandjait jól ábrázolja az azonos című darab. Ravel Bolerója és Kodály modern hangszerezés zenéje, ha nehezen is, de jól érvényesültek az Új Egyetemi Ház lehetetlen akusztikájában, melyben a zene mintha zsákban szólna.” 4)*

1931. november 20-án először hirdeti a fővárosi sajtó Kodály „Magyar zsolttárnak” bemutatóját az Egyetem dísztermében. Vázolja a mű keletkezésének történetét, és tudtul adja, hogy eddig nem kevesebb, mint ötven alkalommal mutatták be szerte a világon, sikerrel. 5) Három nappal a bemutató után írta Evert Katila zenetörténész: *„Helsinki b. séges koncertkínálata ellenére is telt ház gy. lt össze az Egyetemen. A siker teljes volt. Hosszan ünnepelték a kórust, mely a Magyar Zsoltár összes nehézségeit legy. zve nagyszer. en adta azt el. . A Psalmus korunk egyik legjelent. sebb m. ve, melyet a finn közönség t. le szokatlanul heves ünneplésben részesített. Kár, hogy ze-*

nekar helyett zongorakísérettel hallottuk, amit Gerda Weneskoski m vészn kit n en látott el. Bravúrosan oldotta meg a hárfajátékot. Harman Juuso tenoristánk a szerz minden el írásának eleget téve énekelt.” 6) A svéd újság hasonlóan írt, de hozzátette: „A m néhol disszonáns, de nem pesszimista.” 7)

Am Kodály még fényévekre van Suomitól. A Finn Egyetemi Férfikar 1935-ös magyarországi koncert körútjának végén közös hangversenyt adott Budapesten a Liszt Akadémia Nagytermében. Hazatérése után a finn kórus könyvet adott ki. Ebben említik a tetszésüket elnyert Kodály Mátrai Képek darabját. „Nálunk is m soron lehetne” - jegyezték meg. 8)

1936. szeptember 25-én a Helsinki Filharmonikusok Kodály Balettenét mutattak be. „Nem jellemz Kodályra. Vad vágta, még akkor is, ha a szerz neve alatt sikert arat.”- írták róla. „Kolorisztikus, érdekes kulissza mögötti zene”- tette hozzá a nagy polgári napilap. 9) A középosztály újságja szerint: „E Kodály újdonság nem balett zene. Nem is lehetne balettnak táncolni. Inkább valami jól szerkesztett Kodály-Bartók burlesk-barbaro kézfogásként lehetne értékelni. Egyébként Bartók Tánctáncjátékját is el re béteérték, ami aztán elmaradt.” 10)

Stockholm város meghívására Bartók Béla után most Kodály Zoltán is Svédországba érkezett. 1948. április 4-én és 7-én Kodály ott vezényelhetette Concertóját és a Páva zenekari variációkat. A hangverseny előző napján a két legnagyobb svéd napilap Stockholm ünnepi vendégeként köszönti Kodályt. A svédekre mindenkor jellemző imponáló ismeretanyaggal vázolták a magyar vendég életútját. A Psalmust és a Pávát különösen jól ismerik. Utóbbi éppen Amsterdamban hallották, amikor az ottani felkérésre készült művet bemutatták. Ismét egy példa arra, hogy Svédország Európa ütőerén tartja mutató ujját. Már is arról értesítenek, hogy Kodály svéd iskolás gyerekek kórus-hangversenyét is meghallgatta.

Kurt Atterberg vezető svéd zeneszerző a Missa Brevis stílusjegyeit elemezte. A misét csütörtök este fogja sugározni a Svéd Rádió. Eljött a csütörtök. Helyszín az Oscar templom. Az orgonista Alf Linder híres svéd művész volt, aki virtuóz módon remekelt. A mise közönségikert aratott. Újságkritikájában Kurt Atterberg úr Kodály szerénységét emeli ki, aki „a mise hagyományosan közismert kereteinél megmaradva alkotott rendkívülit.” „Az imponáló Agnus Dei és Ite missa est tetek reám legnagyobb hatást”- írta. 11) A mise után a Koncertház igazgatója Johannes Norrby beszélgetett Kodállal. Norrby úr cselló-művészként tagja volt a Garaguly Kvartettnek, mely Bartók és Kodály műveket is népszerűsített. A Concerto csak udvarias tapsot kapott. Csak csodálkozni lehet azon, hogy miért nem érdemelt volna meg Svédország valami jobb Kodály művet. A Páva variációk viszont komoly sikert aratott. A Munkás újság még magyarul is kifogástalanul leírta a témául szolgáló népdal nevét. 12)

A Reggeli újságban Alf Thoor érdekesen szemlélteti Kodály és Bartók népdalgyűjtő munkáját. Azután szerzői jellemzőiket elemelve kiemeli, hogy: „Kodály út - hangszereket kezelni tudó rafináltan szeniális technikát alkalmaz a Páva variációkban, mely m utánozhatatlan.”

A Svédországot második hazájának és bizonyos értelemben ma is régi anyaországának érző, ottani 400 000-es finn lakosságból sokan hallhatták akkor a Missa Brevist, mely a Pécsi Liszt Ferenc oratórium kórus 1969-es Lahti és Helsinki előadásait leszámítva Suomiban ma, 2008-ban is teljesen ismeretlen. Több olyan helsinki

kortárssal beszéltem, akik szerint sokan utaztak át akkor az esti hajóval Stockholmba a Kodály koncertre. A Missa Brevis stockholmi bemutatója a Svéd Rádió jóvoltából egész Európában szólt. Így fogadta Svédország az akkor 45 éves Kodályt.

Mi volt a helyzet Finnországban? Legfeljebb átutazó művészek hoztak el valami új darabot. Ilyen volt Machula Tibor, a berlini és amsterdami szimfonikusok magyar szóló csellistája, aki 1949. április 4-én Kodály Szólószonátát játszott Helsinkiben. Yrjö Suomalainen örömmel üdvözölte a művet. 14)

Schnéevoigt karmester 1930-as vállalkozása után húsz évnek kellett eltelni, míg az egykori Dohnányi és Kodály tanítvány Földes Andor svájci magyar zongoraművész 1949. március 3-án Helsinkiben eljátszotta a Hártyt. Innen utazott tovább feleségével Stockholmba. Előtte meglátogatták Sibelius. Földes többször is visszatért Finnországba ahol a messzi Kelet-Savo tartomány Pieksämäki mezővárosban is játszotta a Hártyt. Váratlanul bukkant fel egy évre rá Helsinkiben a Harty szvit 1950. október 10-én. A kritika most már nem idegenkedik tőle: *„A m sor utolsó száma a Harty szvit volt. Micsoda zenekari b vészmutatvány, milyen szárnyaló képzelet. Zenekar és karmester számára egyaránt hálás m , mely végig képes lekötni a közönség figyelmét.”*

16) Ezután ismét csend lett. Csak az 1950. december 11-én vezényelni ide érkezett Ferencsik János tett közzé egy nyilatkozatot: *„Kodály az utóbbi években f ként az oktatói munkának élt. Nem jelent meg t le más, mint szolfézs darabok. Ezekben ugyanazokra a célokra törekszik, mint egykor Bartók a Mikrokozmoszban.”* 17)

Ferencsik egy Haydn szimfónián és Prokofjev hegedűversenyen kívül Kodály Páva variációkat vezényelt. Az akkor huszonéves Erkki Salmenhaara írta: *„Kodálynak ez a nem legjelent sebb m vei közé tartozó, egyszer népi dallamból színes impresszionista képsort alkotó darabja kiváló teljesítményre lelkesítette fel a városi zenekart.”* 18)

Kérem, hasonlítsák össze ezt Alf Thoor 1948-ban, Stockholmban a Páváról írt kijelentésével.

Salmenhaara professzor 1985-ben mondta el nekem, hogy a Stockholmban Doráti Antallal hallott Páva értette meg vele a művet. Dicsérte még Lehel György bécsi és helsinki, Vásáry Tamás londoni és helsinki Páva vezényléseit. Bécsben, Ligeti tanítványként is többször hallotta az ott kedvelt (!) Pávát. Salmenhaara szerint Sibelius I. szimfóniájának vége és Páva tetőpontja egyformán himnuszt énekel. Helyesen hallotta, de a *”Felszállott a Páva”* magyar népdal, míg Sibelius saját melódiát írt.

A sok Kodály vitából egyetlen példát említek meg. A Finnországban máig ismeretlen Budavári Te Deumot hanglemezről hallott és azt leszólt egyetemi docenskritikust a Johannes templom orgonájának játszóasztala mellé invitáltam. Amikor a kispartitúrából is hatásosan megszólaltatható, csúcs előtt lépésről lépésre felemelkedő kvart-tornyokat, majd a tutti főtémát hallotta, őszintén bevallotta, hogy tulajdonképpen most ismerte meg e művet. Bár a Te Deum ismeretlen, Kaj Erik Gustafsson espooi svéd- finn komponista 2000. november 9-én bemutatott orgonára és kórusra komponált Te Deum-jának miserere része kifejezetten Kodályra utaló hatást mutat.

Igen nagy késéssel hangzott fel a Galántai táncok Helsinkiben 1966. március 1-én. Salmenhaara írta *„Kodály táncai ragyogó hangszerezéssel, szórakoztató népi muzsikából kapott hatással, nem pedig reális folklór jegyében szerzett hatásos m .*

Mennyire másképpen jártak el Bartók és Sibelius, akik a népzenei hatást saját személyes stílusukkal, lelkiükkel megtermékenyítve szereztek zenét. A fergetes utolsó tétel végén némelyik zenekari muzsikussá kissé megtántorodott. Talán egy táncritmussal több volt a kelleténél?” 19)

Érdekes választ ad a 2000-ben váratlanul elhunyt Salmenhaara kérdésére saját műve. Nemrég kitüntetett harmadik szimfóniájának befejező része. A Bartók Mandarin szvitjének végével zavarba ejtően hasonló zene kemény, hajszott csattogásával minden emiatt bíralt magyar szerzőn túltesz. Ezzel a Galántai fergetes táncritmusain megütközött és azokat sokalló Salmenhaara önmagát kérdőjelezte meg. A Mandarin megdicsőülése előtti vad haláltusájából Bartók szerzői eszközeit (tudatosan vagy sem?) jól kihallhatóan felhasználta Salmenhaara az őrjöngésig fokozott és pusztulásában nagy csattanással véget érő vad „medvetáncá” változtatta.

Kevesen hinnék el, hogy a Svédországban népszerű Kodály műveinek finn földre való megérkezése még Bartókénál is keservesebb. A Bécsben kitüntetéssel végzett Pertti Eerola egyéni lelkesedésének tudható be Kodály Laudes Organi művének helsinki bemutatója 1972-ben. A Katedrális Cantores Minores fiúkórusát Heinz Hoffmann Helsinkiben letelepedett német karmesterünk vezényelte.

Május 5-én Helsinkiben, június 3-án Drezdában, 6-án Lipcsében, 15-én Zürichben arattak sikert.

Pertti Eerola orgona és zongoraművész (mesteri dal-zongorakísérő) és Aulikki Eerola szopránékesnő felesége igazi helsinki finn és bécsi osztrák tradíciók mesterei, akiknek fél Európa tapsolt. 2001 júliusában koncerteztek Pécs (Székesegyház), Szeged (Fogadalmi templom) és Budapest (Szent István Bazilika) körútjukon.

Kodályt népszerűsítette a Sopronból Helsinkibe nősült Kiss Zoltán énekművész és rádiós zenei szerkesztő. Sole Kallioniemi-Garam zongorakíséretével adott emlékezetes Kodály estet 1972. november 29-én. Váratlan színfolt volt a Kodály Psalmust Stockholmból Helsinkibe áthozott Doráti Antal (évekig karmestere a Koncertháznak) missziója 1973. március 13-án.

Emlékezetes a Helsinkiben 1931. november 23-án zongorakísérettel bemutatott Psalmus. Érdekesen írt az 1973 novemberében másodszor előadott Psalmusról Olavi Kauko: *„Az általunk már korábban szuverén karmesternek megismert Doráti a Rádiózenekar estjén lelkes nagy m vészként szerepelt. Hét zenekari kép cím darabja káprázatos zenei festmény. Harmóniai szempontból végső kig kidolgozott munka, mely Ravel-Stravinsky-Bartók hatásai ellenére is mélyen magával ragadó zene.*

A szünet után szólalt meg Kodály zsoldára. Kozma József budapesti tenorista prédikátora a költő Dáviddá magasztosul, aki népe széthúzó csoportjaira Isten áldását kéri. Búcsúját már békére lelve mondja el. Kodály népi tematikával ötvözött egyéni tehetséggel és nyugati harmóniákkal közvetíti a prédikátor üzenetét. A kórus elszőr mindezt csaknem különálló megfigyelésként énekelve kíséri. Visszafogottságát a szólista egyre hevesebb kifakadásai sem rendítik meg. Ezért is válik az egyre izgalmasabbá, a hallgatókat magával sodró kórus szenvedélyes felkiáltása. Ekkor a csúcson a dráma hirtelen félbeszakad. Mennyeien szép hangzatokkal, hárfával és fuvolával kísért énekben hagy mindent a Teremt re a szólista. Kozma sikeresen birkózik meg a Finlandia Ház hálátlan akusztikájával. Igaz, ez néha finom dikciós lebegést okozott. Doráti a Psalmust tökéletesen ismer karmester teljes biztonságával vezé-

nyelt.ő

Kauko a Sibelius hetedik, kalevalai szimfóniáját is megdicsérte: *š Doráti a kutató -elemz ember, nem pedig az érzelmileg eleve elkötelezett karmesterként viszonyult a Sibelius m hez.*

Az eredmény gazdagon színes, misztikus zene.” 20)

Heikki Aaltoila így köszöntötte Kodályt: *„A Psalmussal kellett volna kezdeni. Dorátit kiváló el adóm vésznek ismertük meg Stockholmból. Ám ma ingerülten érkezett Helsinkibe. Ez ártott Kodály nagyszer Psalmusának. Nagy és megrázó m , amit Kozma átforrósodott teljesítménye a magasba emelt. Kár, hogy a haraggal vezényl karmester rontott a hangulaton. Ilkka Kuusisto nagyon jól tanította be kórusának a magyar szöveget.” 21)*

Homlokegyenest másképpen reagált Erik Bergman: *„Doráti kit n dirigens. Budapestén tanult Bartóknál és Kodálynál. A Psalmus megkoronázta az estét. Líra és dráma. Magyar népzenei íz és Kodály teljesen saját hangú harmóniái tették élvezetessé élményünket. Kozma ideális prédikátor. Kuusisto éteri pianisszimókat varázsolt kórusával.” 22)*

Kauko kritikussal ellentétben Bergman nem nyugati, hanem Kodály saját harmóniáiról beszél.

Köszönetet mondok Elisabeth Berg asszonynak, aki a Stockholms Konserthuset – Konzerthaus lelke és titkáráként fogadott és vezetett körbe ebben a pompás palotában 2000 őszén. Finom intelligenciával leültetett a karmesteri szobában, ahol néhány percig csendben üldögélve idéztük fel Nikisch, Dohnányi, Bartók, Kodály, Karajan, Garaguly és Doráti emlékét.

Nagyszerű volt a 1978. október 10-én Turkuban adott Missa Brevis. A szünet után pedig a Laudes Organi. Ez Kari Jussila orgonaművész professzor érdeme. Valóban kiválóan énekeltek a Turkui Akadémia kórusa és szólistái. Ezt a koncertjüket Tampere modern Kaleva templomában is megismételték.

Mint tudjuk Kodály 1948-ban Stockholmban iskolai énekórán és kórusbemutatón is részt vett. Erre a szép skandináv kezdeményezésre volt válasz 1984-ben Dánia Haslev városában megrendezett Kodály Szeminárium. Finnországot a magyar Szilvay testvérek képviselték ifjúsági zenekarukkal. Kitűnően együttműködött velük Stockholmból az Adolf Fredrik iskola zenei osztályának kórusa Bo Aurehl tanáruk vezetésével.

Dánia után Szilvayék Svájcban szerepeltek, ahol ilyen kritikát kaptak: *„Végül Kodály Magyar Rondó és Bartók Mikrokozmosz m veket hallhattunk. Csak bámulni lehet a dinamikus feszültséget és a drámaian felépített tételeket, amikkel e fiatalok kiálltak.” 23)*

Kodály hajszálerek éltek Erik Bergman Svédországból jött telefonhívásában. Vendég előadó volt Lund, dél-svéd város egyetemén. Örvendezve említette, hogy a Psalmus szólóját énekelt híres svéd tenorista, Svet Svanholm veje, Folke Bohun zenetudós ott a tanszékvezető professzor. A kitűnő társaságban az Orphei Drängar (Orfeusz szolgálói) világhírű svéd férfikórus legendás karnagya, Eric Ericsson is jelen volt. 1982. január 9-én énekeltek Budapesten kifogástalanul szép magyar nyelven Kodályt a Zeneakadémián és a Mátyás templomban. Nagystílusban illesztik be világjáró műsoraikba a magyar darabokat. Ők mutatták be Ligeti György Reuqiem-jét

Stockholmban.

A Machula Tiborhoz hasonló magányos vándor regösök egyike Starker János csellóművész.

Általában a Svédországgal szembeni nyugat- finn partvidéket kedvelte. Turku és Naantali városokat. Emlékezetes ottani 1986. június 15-i koncertjéről rajzolt meg maradandó képet Rainer Palas rektor: „*Starker láthatóan és hallhatóan otthon van Kodály nagyszer szólószonátájában. A fölényesen uralt, rögtönzésszer els rész, a cselló legmagasabb hangjainak ver fényben táncoló pompája, a különféle niüanszok tömkelege, a szabadon lélegz Adagio, amit azonban aforisztikus egészbe épített bele, és a finálé hangszeres t zjátéka a közönség viharos ünneplését váltotta ki.*” 24)

Starker a New York Metropolitan szolístájaként érkezett a - finn Szentendre - Naantali középkori kötetplomába, ahol az oltár előtt ülve mindent el tudott nekünk mondani a zene nyelvén.

Molnár Antal tanár úr szavai jutottak eszembe: ez a mű a magányos magyar nép hangja. A Szólószonátát hozzá képest csak a svéd Frans Helmerson csellóvirtuóztól hallottuk ilyen jól 1989. augusztus 27-én Espoo Kultúrházában.

A Finn Rádió Kamarakórusa 1987. február 7-én adta elő Kodály Laudes Organi művét Helsinkiben, a Johannes templomban. Vezényelt Ilmo Riihimäki (Marjukka feleségének Filomena leánykórusa díjat nyert Budapesten), az orgonista Markku Hietaharju Németországban többször elismert fiatal művészünk volt. Olavi Kauko másnap megjelent újságcritikája zenetörténeti érdekesség: „*Kodály szándékosan naív Laudes Organija, amit sok zenem jegyzék említésre sem méltat, vagy a szerz alkotóereje kiapadásának jele, vagy egyszer en csak megrendelésre hirtelen összedobott darabról van szó.*” 25)

Évekkel később finn Kodály kritikákat küldtem Kecskemétre, a Kodály Intézetbe. Ittész Mihály zenetörténész rektor helyettes így válaszolt erre a bírálatra 1996. .16.2-én: „*Laudes Organi. Érdemes e ízlés különbségekt l vitatkozni? Kinek-kinek joga, hogy szeresse, vagy ne szeresse. A zenem jegyzék hiányos volta nem tudom mib l fakad. Attól még lehet jó egy darab vagy akár remekm is. Saját kiadója biztosan hirdeti. Itt nálunk mind az el adók, mind a hallgatóság, valahányszor a szemináriumok koncertm sorára került, szívesen fogadták, sikeres darabnak bizonyult. Pedig például a nemzetközi kórustábor résztvev i között igen sokféle fiatal volt. Sok múlik az el adáson is*”

A Johannes saját orgonaművészenek, Pertti Eerolának és Heinz Hoffmann karmesternek a lipcsei Tamás templomban nyújtott Laudes Organi estje után a Leipziger Volkszeitung 1972.11.6- száma „*a nagy magyar mesternek*” nevezi Kodályt.

Talán 1993. február 6-án történt meg a Felszállott a páva magyar népdalra írt Páva variációk finn földi helyfoglalása a Dániából átjött Fürst János pálcája alatt. Kaisa Iitti kritikus szerint: „*Mi mindenre képes egy egyszer magyar népdal Kodály variációs sorozatában, ahol mindegyik hangszer szebbnél szebb pávatoll a kalapon. Aranylóan fényl , búzakék és ezüst-fekete színekben ragyog a teljes pompájában bo- lerószér en kinyíló páva farkok. A városi zenekar Fürst pálcája alatt sikerrel formált meg minden, más és más módon értelmezett variációs képet. Bartók úgy jellemezte e m vet, hogy az šklasszikus példája az egyedülálló tömörségnek, amib l minden túl- zás ki van zárva. Kodály partitúrája minden gazdagságában is meg rzi a népdal ere-*

deti tisztaságát, természetét, és a m gerincét képezve szól kezdett l a csúcsig.ö 26)

A híres budapesti karmester Fischer-fivérek közül Ádám állította vissza a szóra-koztató zenének lefokozott Galántai táncokat megillető értékrendet 1997. június 5-én Helsinkiben. Ráadásul a prima classis Lauri Otonkoski írta a sajtószemlét: „*a zenekar muzsikusai önfeledten és virtuózan játszottak, amit a karmester még szeméinek villanásaival is vezényelt.*” 27)

Csaba Péter is Pávát vezényelt 1999. május 7-én. Kaisa Iitti írta: „*Kodály Páva variációiban a városi zenekar önmagát múlta felül és az est legjavát nyújtotta.*” 28)

Az Espoo melletti Kauniainen - Grankulla kertváros svéd nemzetiségi leánykara - Grankulla Kammarkör (Kamarakör) 1999. október 26-án magyarul énekelt Kodály Mátrai Képek művét.

Az egyetemi dalosok jutottak eszembe, akik 1935-ben ezt a művet kedvelték meg Budapesten. Váratlan ajándék volt Tokody Ilona 2000. szeptember 1-i szereplése Espoo régi kötemplomában. Peter Lindroos finn tenoristával adott nagy műsort. Veijo Murtomäki írta: „*Elb volt bennünket Kodály kíséret nélkül énekelt A csitári hegyek alatt magyar népdalával*” 29)

Európai körútjáról érkezett haza a Budapesten is (Mátyás templom, Egyetemi templom) fellépő helsinki svéd nemzetiségi férfikórus, a Muntra Musikanter, mely 2001. október 14-én Bartók négy régi népdalát és Kodály Bortalát énekelt magyar nyelven.

Ritka csemege volt Duncan Mac Tier angol művész estje, aki nagybőgön adta elő Kodály Epigrammáit 2001. november 14- én a Sibelius Akadémián.

2002. július elején a helsinki Kampin Kuoro nagydíjat nyert Debrecenben a Bartók Béla Nemzetközi Kórusversenyen. Váratlan ajándék volt a balatonfüredi vegyeskar 2004. augusztus 29-i koncertje Helsinkiben a Szent Henrik római katolikus templomban. Pileczky Erzsébet vezényelt. Kántor Péter orgonált. Kodály 114. Genfi zsolttára nagyszerűen szólott. Ádventi énekük eleven volt.

A Turkuban vezető karmesternek megválasztott Bogányi Tibor műsorra tűzte Dohnányi d-moll szimfóniáját. Elhozta az Amerikában Bartók Hegedűversennyel díjat nyert Kelemen Barnabást, aki Bartók két hegedű-zenekari Rapszódiajának volt szólistája. A magyar est a Galántai táncokkal zárult be. Tomi Norha turkui kritikus írta: „*a zenekari összjáték rendkívüli gonddal kidolgozott volt. A legapróbb részletek is tisztán, kifejez en szóltak. A zenekar üt képes állapotban van.*” 30)

Turkuban 2005. január 21-én mutatták be először a Psalmus Hungaricust Bogányi Tibor csellóművész karmester vezényletével. Suomi régi fővárosa Turku-Åbo parádés módon biztosította a létező legmagasabb szintű előadást. A katedrális Akadémiai Kórusa és a Puolala iskola kórusa Molnár András tenoristával az 1790-ben alapított nagyszerű zenekarral igazi történelmi eseményszámbe menő Psalmust hívtak életre. A Helsinkiből leutazott H. I. Lampila kritikus „Suomi legjobb kórusa” címmel kezdte másnapi cikkét: „*Kodály Psalmusában központi szerepe van a kórusnak. A Juha Koivunen által felkészített kórus kemény drámai üt er vel és lírai tónussal rendelkezett. Az Unisonoban tisztán és basszustól szopránig felépített nemes fortékkal vívtak ki méltó bámulatot. A zsolttárt lezáró pianissimóban egyszerre csak tiszta természetes sugárzást árasztottak. Égi békét a haragos kitörések után. Bogányi kezeiben a Kodály m paraszti-népi gyökerei m vészien lényegültek át modern hang-*

szerelés formanyelvbe.” 31)

Timo Lehtovaara turkui kritikus szerint: „A Psalmus egyike Kodály legfontosabb alkotásainak, melyben a zsoltárszöveg értelmi mondanivalója zseniálisan forr össze a zenével. A népzenei melodika és a magyar nyelv er s nemzeti tartalommal telített légkört teremtett, ami a közönségre is szemmel láthatóan hatással volt. A zenekar is szívvel-lélekkel dolgozott. Különösen a fafűvósok élték át legkisebb részleteiben is feladatukat. Sajnos a fortissimókban a rézfűvők kissé elnyomták a vonóskart. Molnár András gazdagon bánt hangjával, helyenként ének-beszéd technikát is alkalmazott. Juha Koivunen akadémiai kórusát élvezet volt hallgatni, mert szinte zenekari effektusokkal közös megoldásokkal jeleskedtek. Köszönet illeti Riitta Hietanen és Aila Kosonen kórusmestereket, mert a Puolala iskola zenei osztályainak kis énekesei szép mixtura orgonaregiszter módjára koronázták meg a n i kar szoprán szólamát.” 32)

Ingmar af Hällström, Turku svéd nyelvű újságjának zenekritikusa Bogányi karmester precíz pontosságát emeli ki, majd a turkui kórusmestereket méltatja. Molnárral különösen elégedett. „Hangja magasan a zenekar felett szárnyal, tárgyilagosan frazeáló és az egész termet betölti.” A zenekari művészekről kijelenti: „áhitattal és a legapróbb részletekig kidolgozva játszották a Kodály muzsikát.” Egyedül a svéd kritikus említi meg a népi hangvételekből kihallott disszonáns bitonalitást, ami nagyon tettszett neki. Tagadhatatlan tény, hogy erre az átlag finn zenei ízlésnek ma sincs sok igénye. A keleti területeken pedig idegen hangulatot kelt. „A szerz legnagyobb ereje a stílus!” - fejezi be írását a rokonszenves svéd-finn kritikus. 33)

A fent olvasott intuitíve gazdag turkui kritikákra visszhang Tóth Aladárnak a Psalmus 1923-as ősbemutatója után írt kommentárja: „Egyetlen hangja sincs ennek az egészen nagy m vésznek, mely ne lenne a természet frissen el retör hangja. Kodály annyira egy népével, hogy annak minden költ i megnyilatkozásába azonnal és a legtermészetesebben bekapcsolódhatik.” 34)

Jegyzetek:

- 1) HYK. Robert Kajanus archívum.
- 2) Hegedüs: Sibelius 119-120.
- 3) Ugyanott 188/43.44.
- 4) HS. 1930. 17.11.
- 5) HS. 1931. 20.11.
- 6) US. 1931. 24.11.
- 7) Hbl.1931. 24.11.
- 8) YL Euroopassa 1935 Otava, 164 Helsinki. (Az Egyetemi Dalosok Európában)
- 9) HS. 1936. 26.7.
- 10) US. 1936. 26.9.
- 11) S.T.T. Finn Távirati Iroda. 1948.9.4.
- 12) Arbetar 1948.5.4.
- 13) Sv M 1948.5.4
- 14) US. 1949. 5.4.
- 15) Hegedüs: Sibelius, 154
- 16) HS. 1950. 11.10.

-
- 17) HS. 1950. 12.11.
  - 18) HS. 1964. 14.10.
  - 19) HS. 1966. 13.3.
  - 20) HS. 1973. 15.3.
  - 21) US. 1973. 16.3.
  - 22) HS. 1973. 16.3.
  - 23) Basler Zeitung 1982.10.9.
  - 24) Aamulehti 1986.16.6.
  - 25) HS. 1987. 8.2.
  - 26) HS. 1993.7.2.
  - 27) HS. 1997. 6.6.
  - 28) HS. 1999.5.8.
  - 29) HS. 2000.2.9.
  - 30) Turun Sanomat. 2005.16.1.
  - 31) HS. 2005.22.1.
  - 32) Turun Sanomat 2005. 22.1.
  - 33) Åbo Underrättelser 2005.22.1
  - 34) Tóth Aladár: Kodály és Psalmus Hungaricus. Zenei Írások a Nyugatban,215.Bp 1978.Zeneműkiadó.

Kurta találkozó

Kodály Zoltánt a háború utáni legnagyobb és legbátrabb magyarnak ismerhette meg Magyarország és az egész világ. Kodály nemcsak a zenében alkotott nagyot, hanem magyar emberként is példát mutatott, hogy miként kell viselkedni a mindent jobban tudó és mindent mindenki előtt „feltaláló” szovjet „urakkal” szemben.

A következő történetnek orosz tolmácsként voltam szereplője 1949 telén, Budapesten. Ha jól emlékszem a sajtóértekezletet a Szakszervezetek Házában tartottuk, a délutáni órákban, egy zimankós téli napon. A rendezők engem kértek fel, vállaljam a spontán tolmácsolást. Ismertek, hiszen igen gyakran felkértek, hogy a Nemzeti Színház teltházas publikuma előtt tolmácsoljam az orosz vendégszereplők olykor igen hosszú köszöntő beszédét.

Szabó Ferenc, a Zene Akadémia igazgatója arra kért, hogy a lakásán keressem fel a Mestert, és hívjam meg a szovjet folkloristákkal tartandó sajtóértekezletre. Kodály Zoltán és jómagam korábban jelentünk meg a tett színhelyén. Kodály a terem közepén egy karosszékben foglalt helyet, a bejárati ajtótól öt-hatméternyi távolságra. Másodéves műegyetemi hallgatóként tisztelettelően álltam Kodály mellett, vártuk a szovjet küldöttek érkezését. Kodály szokásához híven simogatta a szakállát, közben arról mesélt, hogyan végeztek népzenei kutatást Bartókkal az erdélyi hegyekben. Kodály tudta, hogy székely vagyok, több alkalommal találkoztunk a Nemzeti Színházban, amikor eljött meghallgatni a szovjet zenészeket és énekeseket. Tolmácsként Kodállal egy páholyba rendelték, még akkor is, ha nem kellett tolmácsolnom. Felejthetetlen élmény volt minden találkozás, hiszen nem mindenki kerülhetett vele